בס"ד פרשת 'חיי שרה' תשפ"ז. **שנה ט', גיליון מס. 434**

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - קרית הבעש"ט פתח תקוה

"וְיִתֶּן לִי אֶת מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה" (בראשית כ"ג, ט')

(ח) וַיְדַבֵּר אִתָּם לֵאמֹר, אִם יֵשׁ אֶת נַפְשְׁכֶם לִקְבֹּר אֶת מֵתִי מִלְּפָנַי שְׁמָעוּנִי וּפִגְעוּ לִי בְּעֶפְרוֹן בֶּן צֹחַר.
(ט) וְיִתֶּן לִי אֶת מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר לוֹ אֲשֶׁר בִּקְצֵה שָׂדֵהוּ, בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנֶנָּה לִי בְּתוֹכֲכֶם לַאֲחֻזַּת קָבֶר.

<u>שאלה מרכזית</u> - מדוע בחר אברהם דווקא במערת המכפלה.

בפרשה **'חיי שרה'** אנו קוראים כיצד רכש אברהם את מערת המכפלה תמורת ארבע מאות שקל כסף, ורואים בפרשה כיצד הוא עשה מאמצים לקנות דווקא את מערת המכפלה. ואם נבדוק את פשטות הפסוקים שלפני כן, לא נמצא שום מקום שבו מוזכרת מערה זו, ולכן יש להבין מדוע אברהם רצה דווקא מערה זו כמערת קבורה.

<u>מערת המכפלה כמקום תפילה</u> - על ייחודה של המערה כמקום תפילה אנו לומדים מהגמ' במס' **'בבא מציעא'** (פ"ה ע"ב) : "אליהו הוה שכיח במתיבתא דרבי, יומא חד ריש ירחא הוה נגה ליה (התאחר) ולא אתא, אמר ליה מאי טעמא נגה ליה למר, אמר ליה אדאוקימנא לאברהם ומשינא ידיה ומצלי ומגניני ליה, וכן ליצחק וכן ליעקב. ולוקמינהו בהדי הדדי, **סברי** (בשמים) **תקפי ברחמי ומייתי ליה למשיח בלא זמניה**".

בספר **'<u>תורת חיים</u>'** לר' חיים שור שואל : "**משמע דלא מצלי אלא בריש ירחא**. ואם תאמר מאי שנא ריש ירחא משאר כולי יומא". ומתרץ : "ויש לומר דבשבת וראש חודש ארחא הוא לקבולי דשכינתא ומצלי, דכתיב והיה **מידי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו** יבא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה', וכתיב מדוע את הולכת אליו היום **לא חדש ולא שבת**. מכלל דבחדש ושבת אורחא הוא. ומה **ששאל רבי לאליהו בראש חודש ולא שאלו בשבת**, יש לומר **דבשבת לא הוה אפשר ליה לאליהו לבא ממקומו שהוא חונה** שם למיתבא דרבי, דקיימא לן יש תחומין למעלה מעשרה ואסור לו לצאת בשבת חוץ לתחום".

'<u>מהרש"א</u>' מתרץ שיש עניין מיוחד בתפילת ר"ח : "יומא חד ריש ירחא הוה כו'. כי זה היום אשר בו חידוש הלבנה הוא רמוז על התחדש מלכות ישראל לעתיד, **ויום מוכן להתפלל** עד"ז כמאמר נוסחו וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה כו' והוא שאמר דאי תקפי היום בר"ח ברחמי הוו מייתי ליה למשיח כו'".

ובספר **'<u>בניהו בן יהוידע</u>'** מסביר שם : "נראה שהיה דרכם **לקבוע יום אחד ידוע בכל שבוע**, ללמוד בסודות התורה דוקא, **ועל הרוב היה ביום שבת**, ובישיבה זו של לימוד הסוד לא היו נמצאים אלא רק החכמים הגדולים ביותר, כי את צנועים חכמה זו, ואליהו זכור לטוב הוה שכיח בזו המתיבתא דרבי, **הקבועה באותו היום הידוע שבכל שבוע**, ומאחר שהיו מקדשין על פי הראיה לא היה מזדמן באותו היום שיהיה ראש חודש, **ורק פעם אחת נזדמן שהיה אותו היום ראש חודש**, ולכן נגה אליהו זכור לטוב ולא בא בזמנו, **יען כי הוא לא היה הולך להעמיד האבות כדי להתפלל אלא רק ביום ראש חודש**, אבל בשאר ימים מתפללים בעדם שוכבים. ומה שאמר ומגננא ליה, משמע מלבד שמעמידם חוזר ומשכיב אותם בידו, והטעם מפני שבשעה שמעמידם נעשה להם תחייה ממש, ובעת שמשכיב אותם נעשה להם כעין מיתה, כי הראשונים שכיבתם זו היא קבורתם, ולכן צריך לעשות להם קבורה חדשה בידו".

<u>כל התפילות עוברות דרך מערת המכפלה</u> - נביא להלן מקורות נוספים האומרים שכל התפילות של ישראל עוברות דרך מערת המכפלה, ואברהם השיג זאת ברוח הקודש, ולכן חשק דווקא במערה זו. **'<u>הרמ"ע מפאנו</u>'** במאמר **'יונת אלם'** (פרק ט"ו) כותב : "... כי כל תהלה ותפלה העולה למרום עוברת דרך עליהם במערת המכפלה". וכן כותב **'ר' נתן שפירא'** בספר **'<u>מגלה עמוקות</u>'** (פרשת לך לך בד"ה לך לך מארצך) : "שאין תפילה שלנו נשמעת אלא כשעולין דרך מערת המכפלה ששם ג' אבות". וכן מובא **<u>ב'נועם אלימלך'</u> ל'ר' אלימלך מליז'ענסק'** (פרשת ויחי ד"ה בסודם) : "דאיתא בספרים דהתפלות עולות למעלה דרך מערת המכפלה, והוא מעורר את האבות והיינו עם הפנימיות של אדם כפי מדריגתו".

'<u>הזוהר הקדוש</u>' (חלק א, קכ"ז ע"א - קכ"ח ע"ב) מתייחס לענין זה ואומר שאברהם כבר הכיר את המקום, וראה שם את אדם וחוה, ואת הפתח לגן עדן ולכן רצה את ה מקום : "רבי יהודה אמר, **אברהם ידע בההיא מערתא סימנא** ולביה ורעותיה תמן הוה, **בגין דמקדמת דנא עאל לתמן, וחמא לאדם וחוה טמירין תמן**, ומנא הוה ידע דאינון הוו, אלא חמא דיוקניה ואסתכל, **ואתפתח ליה חד פתחא דגנתא דעדן תמן**, וההוא דיוקנא דאדם הוה קאים לגביה. ותא חזי, כל מאן דאסתכל בדיוקנא דאדם, לא אשתזיב לעלמין ממיתה, בגין דהא בשעתא דבר נש אסתלק מעלמא, חמי ליה לאדם, ובההוא זמנא מית, אבל אברהם אסתכל ביה וחמא דיוקניה ואתקיים, **וחמא נהורא דנהיר במערתא, וחד שרגא דליק**. **כדין** (אז) **תאיב אברהם דיוריה בההוא אתר**, ולביה ורעותיה הוה תדיר במערתא".

בהמשך מוסבר כיצד נהג אברהם בחכמה רכישת המערה : "תא חזי השתא אברהם **בחכמתא עבד**, בזמנא דתבע קברא לשרה, דהא כד תבע, לא תבע למערתא בההוא זמנא, ולא אמר דבעי לאתפרשא מנייהו, אלא אמר תנו לי אחוזת קבר **עמכם** ואקברה מתי מלפני, ואי תימא דלא הוה עפרון תמן, תמן הוה, דכתיב ועפרון יושב בתוך בני חת, ואברהם לא אמר ליה בההיא שעתא כלום, אלא מה דאמר, לון (להם) אמר, כמה דכתיב וידבר אל בני חת וגו', וכי סלקא דעתך דאברהם בעא לאתקברא בינייהו, בין מסאבין, או דתאובתיה הוה עמהון, אלא בחכמה עבד.

וילפינן ארח ארעא הכא במה דעבד אברהם, דהא בגין דתאובתיה ורעותיה הוה בההיא מערתא, ואף על גב (שעפרון) דהוה תמן, לא בעא למשאל ליה מיד, ההוא רעותא דהוה ליה במערתא, ושאיל בקדמיתא מה דלא אצטריך ליה, לאינון אחרנין ולא לעפרון, כיון דאמרו ליה קמי עפרון, שמענו אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו וגו', מה כתיב ועפרון יֹשב בתוך בני חת, יָשב כתיב, משירותא (מהתחלה) דמלין דאמר אברהם תמן הוה, כדין (ואז) אמר שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צחר, ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו וגו', ואי תימא בגין יקרא דילי יתיר מנייכו אנא עביד , דלא רעינא בכו, בתוככם, בגין לאתקברא בינייכו, דרעינא בכו, בגין דלא אתפרש מנייכו".

לאחר מכן מובאים שני הסברים, **כיצד הכיר את המקום**. בהסבר הראשון מובא, שאברהם הכיר את המקום מאז שהעגל ברח והגיע למערת המכפלה : "רבי אלעזר אמר, בשעתא דעאל אברהם במערתא היך עאל (איך נכנס), **בגין דהוה רהיט אבתריה דההוא עגלא**, דכתיב ואל הבקר רץ אברהם וגו', וההוא בן בקר ערק עד ההיא מערתא, ועאל אבתריה וחמא מה דחמא".

ובהסבר השני הוא אומר, שהיה מתפלל ושם הריח ריח עליון ואור שיצא משם: "תו בגין **דאיהו צלי כל יומא ויומא**, והוה נפיק עד ההוא חקל דהוה **סליק ריחין עלאין**, **וחמא נהורא דנפיק מגו מערתא וצלי תמן**, ותמן מליל עמיה קב"ה, ובגין כך בעא ליה, דתאובתיה הוה בההוא אתר תדיר".

<u>אדם וחוה במערת המכפלה</u> - לאחר שהוסבר כיצד נודע לאברהם על מעלת מערת המכפלה, ועל אדם וחוה הקבורים בה, יש לשאול, מדוע קבר אדם את חוה דווקא במערת המכפלה, ומי קבר שם את אדם. ומבואר **<u>ב'זוהר חדש</u>'** (מהדורת מרגליות דף ע"ט ע"ב) שמערת המכפלה היתה סמוכה לפתח של גן עדן, וכך הכיר אדם את המקום המיוחד הזה: "רבי קיסמא אמר, **מערת המכפלה, סמוך לפתח גן עדן**. **בשעה שמתה חוה, בא אדם לקברה שם**. **ושם הריח, מריחות גן עדן**, באותו הריח שהיה שם. רצה לחצוב יותר, יצתה בת קול ואמרה דייך. באותה שעה עמד, ולא חצב יותר, ושם נקבר. **מי נתעסק בו**. **שת** בנו, שהוא היה בדמותו ובצלמו. אמר רבי רחומאי, **הקב"ה** נתעסק בו כשנוצר, ונתעסק בו כשמת. ולא היה מי שיודע בו, עד שבא אברהם אע"ה, ונכנס לשם, וראה אותו, והריח ריח בשמים של גן עדן, **ושמע קול מלאכי השרת אומרים, אדם הראשון קבור שם**, ואברהם יצחק ויעקב מוכנים יהיו למקום הזה. ראה הנר דולק, ויצא. מיד היתה תאוותו על המקום הזה. אמר רב הונא, קודם שבא אברהם, **רבים היו מבקשים להיקבר שם**, ומלאכי השרת היו שומרים המקום, ורואים אש דולקת שם, ולא יכלו לכנוס, עד שבא אברהם ונכנס, וקנה את המקום.

<u>מי אנו - עפרון או אברהם</u> - דיון זה הועלה בגיליון **'מעיין השבוע'**, כאשר מצד אחד מתואר עפרון כאדם שהיה לו שדה שממנה הוציא את לחמו, אך בקצה שדהו היה שטח סלעי ובקצהו מערה שהפריע לחרישת השדה. והנה יום אחד הגיע אברהם והציע לו סכום גדול של ארבע מאות שקל כסף עובר לשוכר, ובשמחה הסכים לעסקה מצוינת זו מבחינתו. ומצד שני נמצא אברהם שהבין את גדולת המקום, ומוכן לשלם סכום עצום בכדי לרכוש את המקום.

והדבר מהווה משל נוקב גם עבורנו. לכל יהודי בקצה שדהו הגשמי ישנה 'מערת המכפלה' שבה יש אור מעין עולם הבא וגן עדן ומורשת אבות האומה. אך רבים האנשים שהם בבחינת **'עפרון'** שכל מעיינם בחרישה וקצירה וכל השגותיהם בארבע מאות שקל כסף. וריחות גן העדן הם בעבורם אדמת טרשים זנוחה, שעדיף להיפטר ממנה.

<u>וה'זוהר הקדוש'</u> מגלה כיצד האדם יכול להיות בגדר **'אברהם'** לזכות באור התורה וריחות גן עדן. **תנאי ראשון - קיום מצוות**, והדבר בא לידי ביטוי על ידי העגל שאברהם רץ אחריו בכדי לקיים בו מצוות הכנסת אורחים. והמקיים מצוות נפתחים לפניו שערי אורה בבחינת - **'כי נר מצוה'**, וממנה יגיע לתורה בבחינת **'ותורה אור'**, וכל האומר אין לי אלא תורה ללא מצוות אף תורה אין לו (יבמות ק"ט ע"ב). **תנאי שני - יראת שמים**, כי **אם אין יראה אין חכמה** (אבות פ"ג מי"ז). ובלי יראת שמים התורה והמצוות לא יכולות לעלות למעלה, כמו שמובא **<u>ב'תיקוני זוהר'</u>** (תיקון י', כ"ה ע"ב): "תורה ומצוה בלא דחילו ורחימו לא יכלית לסלקא ולמיקם קדם י-ה".

ומסביר **'הרב פנחס פרידמן'** שרק מעטים יכולים להתפלל בשלימות כזו, ולכן ה' קבע שכל התפילות יעברו דרך מערת המכפלה כדי שיצטרפו לתפילות של האבות, ויעלו אתם יחד לשמים. ולפי זה גם מסביר את הסתירה לכאורה, האם התפילות עוברות דרך מערת המכפלה, או דרך בית המקדש שעליו נאמר שהוא שער השמים. ואומר, שאלו ואלו נכונים, שבתחילה התפילות עוברות דרך מערת המכפלה, ומצטרפות לתפילות האבות הקדושים, ומשם עולות לשמים דרך בית המקדש. וזה גם מסביר את שתי הדעות - האם תפילות אבות תקנום, או כנגד תמידין תקנום. ומסביר, שבתחילה עוברות התפילות דרך מערת המכפלה והאבות **מתקנים** אותן, ואז עוברות דרך מקום המקדש ששם הקריבו את הקרבנות.

ואפשר להוסיף, שהיה שם גם העניין של **יראה**, כמובא שם בדברי רב הונא: "אמר רב הונא, קודם שבא אברהם, **רבים היו מבקשים להיקבר שם**, **ומלאכי השרת היו שומרים המקום, ורואים אש דולקת שם, ולא יכלו לכנוס**, עד שבא אברהם ונכנס". **תנאי שלישי** - שאברהם רצה לקנות את המערה דווקא **בכסף רב**, ללמדנו, שנוכל לזכות באור התורה רק נהיה מוכנים להשקיע עמל על קניין התורה, גם בעבור וויתור על זמן שיכול להניב רווחים עסקיים.

<u>רעיון מרכזי</u>

ואולי ניתן גם לומר, שהנמשל הוא שלושת העמודים שעליו העולם עומד: **על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים**, שהם כנגד **אברהם יצחק ויעקב** שזכו להיקבר במערת המכפלה, וכל אחד מהם זכה בגלל תכונה אחרת.

אברהם בגלל מידת **החסד**, וזה בא לידי ביטוי ע"י הריצה אחר העגל, שרצה לשוחטו למצוות הכנסת אורחים כאשר באו אליו המלאכים. וזו כוונת **'הזוהר הקדוש' במדרש הראשון**, האומר שאברהם זכה להגיע למערת המכפלה לאחר שרץ אחר העגל.

יצחק זכה למערת המכפלה כלומר לגן עדן, בגלל התפילה שהיא מכונה **'עבודה'** ומקבילה לעבודת הקרבנות, וזו כוונת **'הזוהר הקדוש' במדרש השני**, שאברהם הגיע למערת המכפלה כאשר היה נוהג ללכת באותו אזור **ולהתפלל**.

יעקב זכה למערת המכפלה בגלל **התורה**, שהרי יעקב איש תם יושב אהלים, ונתינת הכסף מביאה לידי ביטוי את העדפת התורה על הכסף בבחינת: "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף", ו"טובה תורה מכל סחורה".

<u>פתח גן עדן במקום קבורה</u> - ויש לשאול, מדוע הפתח של גן עדן הוא דווקא במקום קבורה, ולא במקום קדושה כמו בבית המקדש למשל? אמנם **בפשטות** ניתן לומר, שהרי לאחר מיתתו של אדם מגיע הוא לגן עדן, ולכן הפתח של גן עדן הוא במקום הקבורה של האבות. אך על **דרך הדרש** ניתן לומר, על פי דרשת חז"ל: "**אדם כי ימות באוהל**", אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלה של תורה, והקבר מבטא את הרעיון הזה, שדווקא דרך הרגשת הקבר אפשר להגיע לגן עדן. וכן שאם כל העולם הגשמי יהיה אצלו כדבר מת, אז יזכה לגן עדן.

<u>העולם הבא והעולם הזה</u> - נוכל להוסיף, שאמנם אברהם רצה לקנות רק את **המערה**, אך לבסוף זכה גם **בכל השדה וכל אשר בו**. ובא ללמדנו, שמי שזוכה לעולם הבא, אינו זוכה רק בעולם הבא, אלא גם בכל העולם הזה. ויוצא אם כן, **שעל שלושה דברים אלו עומדים גם העולם הזה וגם העולם הבא.**

<u>התודה והברכה</u> - למשפ' ר' משה חיים הלוי שוורץ ז"ל על השתתפותם בהחזקת הכולל.

לעילוי נשמות: מרת מרים בת משה ע"ה אשת חבר של ידידנו לומד הכולל ר' דוד הופנברג.
ר' ישראל יצחק בן יעקב קנר ז"ל. ר' משה חיים בן שרגא פייבל הלוי שוורץ ז"ל. ר' אברהם הכהן בן חנוס ז"ל.
ר' אשר בר יוסף פרחי ז"ל. ולע"נ - 'חללי נצר אחרון' שמטעם ארגון - 'עמיתים'.

שעה 10.30 – שיעור בפרשת השבוע חומש עם רש"י. שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת פסחים.
שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש. ביום ה' שיעור בפרשת השבוע.

ניתן להצטרף גם דרך הזום. לתגובות הערות והמלות ולקבלת הגיליון במייל, גם במהדורה מורחבת,
נא לפנות למייל – **<u>ingber@bezeqint.net</u>** או בטלפון – **0545398058.**